

Резниченко Н.

Творчество Тараса Шевченко в области литературы для детей

В статье рассмотрено произведения Тараса Шевченко для детей, которые расширяют представления детей о природе, учат эстетически воспринимать окружающую среду, обогащают внутренний мир ребенка и развивают поэтическое мышление.

Ключевые слова: литература для детей, пейзажная лирика, психология ребенка, лирический герой, автобиографизм.

Reznichenko N.

The creative heritage of Taras Shevchenko in children literature

The article deals with the poetry of Taras Shevchenko for children, which their imagination about the nature, teach to sensuously perceive the surrounding realness and enrich the inner world of a child and develop a poetical thinking.

Keywords: books for children, pastoral poetry, lyricism, child psychology, the lyrical hero autobiography.

УДК 908 (477) Шевченко Т.

**О. Меленчук, канд. філол. наук,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

ІСТОРІЯ СПОРУДЖЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА Т. ШЕВЧЕНКОВІ В КИЄВІ У ПУБЛІКАЦІЯХ СЕРГІЯ ЄФРЕМОВА

У статті зосереджено увагу на популяризаторській діяльності С. Єфремова в галузі шевченкознавства, зокрема проаналізовано публікації дослідника, присвячені проблемі спорудження пам'ятника Т. Шевченкові в Києві. Виявлено, у публіцистичних матеріалах літературознавець висвітлює питання діяльності комісії по спорудженню пам'ятника Т. Шевченкові в Києві, збору коштів, вибору місця розташування монумента, зовнішнього вигляду скульптурного зображення тощо. З'ясовано, проблему спорудження пам'ятника Т. Шевченкові С. Єфремов визначає як мірило рівня духовності українського суспільства.

Ключові слова: Пам'ятник, скульптор, проект, комісія, роковини, конкурс, бронзовий.

Розмаїта та багатогранна шевченкіана відомого літературознавця, критика, публіциста С. Єфремова, яка нині уведена у науковий обіг в максимальній своїй повноті, нараховує більше ста літературно-критичних публікацій. Шевченкознавча діяльність ученого розгорталася у двох напрямках – популяризаторському та науково-дослідницькому. Захоплюючись творчістю Т. Шевченка з ранніх літ, С. Єфремов протягом життя невтомно популяризував слово та ідеї поета. Він щорічно брав

участь у заходах вшанування пам'яті Т. Шевченка, переймався долею його могили та пам'ятника.

Темі увічнення пам'яті Т. Шевченка у скульптурі С. Єфремов присвятив майже десяток коротеньких заміток, оглядів періодичних видань, рецензій, зокрема: "Бюсти Шевченка" (1899), "Статуя і барельєф Шевченка" (1899), "Бюст Т. Шевченка у Харкові" (1901), "Пам'ятник Шевченкові" (1901), "Заборона пам'ятника Шевченкові" (1901), "Пам'ятник Шевченкові і київські Пузири" (1907), "Д. Савенко в сливах [Заходи проти пам'ятника Шевченкові]" (1908), "Про пам'ятник Шевченкові" (1908), "Гр. Коваленко-Коломацький. До справи будови пам'ятника Т. Г. Шевченкові" (1913). Тому, враховуючи значну кількість публікацій С. Єфремова, присвячених проблемі спорудження пам'ятника Т. Шевченкові у Києві, вважаємо цей аспект потребує окремої розмови. Слушно відзначила Е. Соловей: "Шевченкова могила", як і увічнення поета в пам'ятнику, здавна були ненастанною турботою Єфремова, можна сказати, що це окремі "сюжети" його Шевченкіани, відстежувати які нині – цікаво й повчально" [7, 14].

Ідея втілити образ Т. Шевченка у монументальній скульптурі, як і святкування роковин та опорядження могили, виникла одразу після смерті поета. Якщо вивчати хронологію створення скульптурних зображень Т. Шевченка, то розпочався цей процес ще за життя поета. Першим автором скульптурного зображення вважається випускник Петербурзької академії мистецтв, скульптор Ф. Каменський, який працював над образом Т. Шевченка з натури; завершити свою роботу йому вдалося лише після смерті поета у 1862 році. Згодом були намагання російського скульптора М. Микешина, який був близько знайомий із поетом від 1858 року, зробити пам'ятник Т. Шевченкові для міста Новгород, але через заборонні заходи царської влади цей задум так і не втілювався у життя. Відкриття першого пам'ятника поету датується 1881 роком, коли зовсім не в Україні, а на острові Мангішлак, де поет відбував своє покарання (сучасна територія Казахстану), на півкруглому постаменті було встановлено погруддя Шевченка. В Україні перший бюст-пам'ятник Т. Шевченкові (виготовлений із мармуру в Петербурзі) з'явився у садибі сім'ї Алчевських у Харкові 1899 року. Автором погруддя був російський скульптор В. Беклемишев. Про це писав С. Єфремов у публікаціях "Бюст Т. Шевченка у Харкові" та "Статуя і барельєф Шевченка". Зокрема, в останній автор інформує: "Професор скульптури В. А. Беклемишев докінчив велику статую Шевченка, над якою працював уже два роки. <...> Професор має намір подарувати сю статую в Шевченків музей (якщо його буде споруджено), або в хату на могилі Шевченка, або ж нарешті Товариству імені Т. Шевченка" [6, 188]. Після банкрутства

промисловця і фінансиста Олексія Алчевського, батька Христї Алчевської, їхнє родинне помешкання перейшло до рук харківського купця Шабельського, який наказав зруйнувати пам'ятник. Дізнавшись про це, родина Алчевських 1901 року потай зняла погруддя і сховала його у себе вдома, де переховувала протягом 30 років. Бюст, створений В. Беклемішевим, зберігся до наших часів. Тепер він експонується в музеї Т. Г. Шевченка у Києві.

Важливим етапом в історії монументальних скульптурних портретів Т. Шевченка став задум спорудити пам'ятник поетові у Києві до п'ятдесятиріччя з дня смерті або до столітнього ювілею. Процес цей виявився надто довготривалим: він розпочався на початку XX століття й закінчився у кінці 30-х рр. XX століття. Майже сорок років – аж до 1939 р. – Київ чекав на пам'ятник.

Одне із актуальних питань, яке обговорювалося на сторінках багатьох періодичних видань кінця XIX – початку XX століття на всіх тоді роз'єднаних українських землях – спорудження пам'ятника Т. Шевченкові у Києві. Громадськість однаковою мірою як на Заході, так і на Наддніпрянщині до ювілейних дат прагнула вшанувати пам'ять Т. Шевченка у скульптурі. Такі наміри, приміром, відображає галицька газета "Руслан" від 1909 року. У публікації громадського діяча та видавця О. Барвінського втілено заклик гідно відзначити Шевченкові роковини у 1911 та 1914 роках так, щоби "обидва сі сьвята зазначити якимись тривкими ділами, котрі би від роду в рід по віки вічні удержували пам'ять нашого народного Генія в найширших верствах усеї України-Руси" [2, 1] і цим "тривким ділом" мало стати спорудження пам'ятника поетові, щоб він "був наглядним доказом національної єдності всеї України-Руси" [2, 1].

С. Єфремов, який особливо цікавився подіями суспільно-політичного характеру, не міг стояти осторонь проблеми, пов'язаної із пам'ятником Т. Шевченкові, тому значну увагу приділяв дописам на цю тему. Дослідник миттєво реагував на будь-яке повідомлення, внаслідок чого з-під його пера з'являлися гострі, з нотками сарказму замітки. Одне із важливих питань, яке піднімає С. Єфремов у публікаціях на тему підготовки монументу до його спорудження, – питання збору коштів.

Офіційною датою початку спорудження пам'ятника Т. Шевченкові є 1904 рік, коли "з ініціативи Золотоніського земського зібрання на Полтавщині було створено комітет при Київській міській думі, який мав розглядати питання про встановлення у Києві пам'ятника Кобзареві. Того ж року на Полтавщині розпочався збір коштів, а наприкінці 1906 року, зі згоди центральної російської влади, було створено "Комітет по збудуванню пам'ятника Т. Г. Шевченкові у Києві" [10]. Свого часу С. Єфремов не міг втриматися від коментарів з приводу діяльності комісії по спорудженню пам'ятника Т. Шевченкові.

Цій темі він присвячує одну зі своїх публікацій в газеті "Рада" під іронічною назвою "Пам'ятник Шевченкові і київські Пузири" (1907); в ній ідеться про справу пам'ятника, яка опинилася "в мертвих обіймах бюрократичної комісії" [4, с.1]. Використовуючи образ Пузиря (герой п'єси І. Карпенка-Карого "Сто тисяч"), С. Єфремов прагнув показати байдужість чиновників до справ національної ваги. Ключовою фразою публікації стала цитата з комедії І. Карпенка-Карого "Хазяїн" (Дія І, ява ХІІІ) ("Не криюсь. А Котляревський мені без надобности!"). Так висловився Терентій Пузир, коли йшлося з Золотницьким про пожертвування на пам'ятник І. П. Котляревському). Щоправда ім'я "Котляревський" С. Єфремов ситуативно замінив на – "Шевченко". Аналогічно, на думку С. Єфремова, подібний вислів Пузиря можна застосувати і до дій тодішніх київських чиновників, які не тільки гальмували справу з пам'ятником Т. Шевченку, а ще й особливим чином нею "опікувалися". С. Єфремов без жодних побоювань подає перелік "оригінальної Шевченківської комісії", який насправді Шевченко був "без надобности" [4, 1]. У тому переліку прізвищ Єфремов розшифровує "хто є хто": Бражников Василь Ілліч – член Об'єднаного комітету по спорудженню пам'ятника Т. Г. Шевченкові в Києві; Білогіриць-Котляревський Леонід Сергійович (1855 – 1908) – правник, професор Київського університету, гласний Думи, голова бібліотечного комітету у 1906–1908 рр.; Солуха Василь Васильович (1848–1917) – київський громадський діяч, гласний Думи, очолював різні комітети Думи; Стороженко Андрій Володимирович (1857 – після 1918) – російський історик, редактор "Славянського ежегодника" (1882), голова переяславського земства (1886 – 1892), член київського Клубу російських націоналістів та Чернов Василь Єгорович (1852–1912) – професор Київського університету св. Володимира, дійсний статський радник, організатор та голова Київського клубу російських націоналістів.

Усе дотичне до постаті Т. Шевченка, С. Єфремова цікавило якнайбільше. Незадоволений роботою Шевченківської комісії, С. Єфремов з особливим, "уклінним проханням" через власну публікацію звертається до усіх вищеперелічених членів комісії зі словами: "майте, панове, совість і Бога в животі, зробіть велику ласку і одступіться од того діла, яке вас ні знобить ні гріє. Одкасніться од того, чому ви не тільки допомагати не хочете, а тільки перешкоди ставите своєю байдужністю. Дайте місце людям, для яких ім'я стражденного поета українського справді щось важить і які справді таки працюватимуть, щоб ушанувати достойно його пам'ять" [4, 1]. Мрія С. Єфремова про перехід справи з пам'ятником Т. Шевченка "в інші, достойніші руки" так і не увінчалася успіхом. Заснування у 1908 р. "культурно-політичної" організації – "Київського клубу російських націоналістів", що мав "вести суспільну і культурну війну проти

українського руху на захист основ Російської держави в Україні" [8], суттєво позначилося на гальмуванні справи з пам'ятником Т. Шевченкові. Значних зусиль доклав до цього голова організації А. Савенко – реакціонер-націоналіст, член четвертої Державної Думи, чорносотенець. Саме він "вмістив у газеті "Киевлянин" донос на українських діячів, нібито вони "під плащиками побудови пам'ятника Шевченку проводять політичну демонстрацію" [10]. Діям А. Савенка С. Єфремов присвячує окрему публікацію з афористичною назвою "Д. Савенко в сливах" (1908) ("бути у сливах" означає "опинитися в незручній ситуації", а "д. Савенко" – "добродій Савенко"). Тут автор зосереджує увагу на змісті "Заметок" А. Савенка про пам'ятник Т. Шевченкові, опублікованих у газеті "Киевлянин", де автор твердить, що це вигадка "українофілів"; які "силяться изобразить Шевченка гением", а насправді він "вовсе не гений", а "просто талантливый поэт" [3, 1], який писав на місцевому діалекті. С. Єфремов іронічно з'ясовує для себе: "Герцен, Тургенев, Добролюбов, Некрасов, Григорієв, Златовратський, Пипін, Семевський... гм... Батаглія, Совинський... гм, гм... Францов, Обрист, Дюран, Морфіль... гм, гм... Це все, очевидно, мають бути "українофіли", беручи це слово в специфічному розумінні д. Савенка, бо вони теж "силяться зобразить" те, що так наче не до смаку д. Савенкові" [3, 1]. Уважно перечитавши "Заметки" А. Савенка, С. Єфремов з особливим обуренням акцентує на висунутих автором публікації двох "ідей". "Перша: есть багато справді "великих людей", які більше заслужили собі на пам'ятники, ніж "второстепенный поэт" Шевченко, – пише С. Єфремов, – це Кий (не смійтеся, люди добрі!), Ольга, Ярослав, Сагайдачний та Петро Могила. Друга "ідея", за оцінкою самого д. Савенка, "недурная" – повибирати з Шевченкових творів місця, направлені проти євреїв та поляків, видати окремою брошурою й широко розповсюдити" [3, 1]. Детально аналізуючи Савенків текст, особливо його пропозицію встановити пам'ятник П. Сагайдачному, С. Єфремов з обуренням пише: "Але ідея про пам'ятник Сагайдачному і од кого ж – од д. Савенка! повинна всяку "истинно-русскую" душу до краю обурити. Як? Сагайдачному, пам'ятника? Тому самому Сагайдачному, що польського королевича Владислава хотів на московський престол посадити? що ходив походом на Москву? що військо московське з самим князем Пожарським на чолі розігнав? – і йому, цьому крамольникові та польському запродавцеві, та ще пам'ятника ставити? І од кого це ми чуємо – од київських патріотів, од першого і останнього члена партії правого порядку, од фундатора "клуба русских националистов", од неблаганного ворога усіх "инородцев" – од самого Анатоля Савенка!.. Зрада!" [3, 1]. Насправді в особі Савенка Єфремов бачив образ всього чиновництва, яке прислужувалося і перед "своїми", і перед "чужими": "Це „хитрый,

лукавий малоросс", що потайно, але „с величайшим усердием", як сам про інших каже, силкується „вбить клин между двумя вервями единого русского народа". Caveant consules! Рятуйте!.. Зрада шириться й здобуває все нові і нові позиції. Крамола появилася вже в „Киевлянине". Їй підклонився сам Савенко, цей уславлений „столп и утверждение истины". Та ще яка зрада, яка крамола! В такій одежі, що зразу її й не пізнаєш: наче й вона – не вона, наче в „истинно-русскому" вбранні. І це тим гірше, бо..." [3, с. 2]. Не випадково С. Єфремов так різко висловлювався на адресу голови "Київського клубу російських націоналістів". Бо саме за участі його та інших членів клубу в 1911 р. було зірвано святкування ювілейних роковин у зв'язку з 50-річчям від дня смерті Т. Шевченка і так само у 1914 р. Хоч від самого початку кінцевий термін виконання робіт, пов'язаних зі спорудженням монумента Т. Шевченку, та його відкриття планувалося або на п'ятдесяті роковини смерті Т. Шевченка, або на століття з дня народження поета. Члени організації "Київського клубу російських націоналістів" успішно гальмували справу зі встановленням пам'ятника, зрештою їм вдалося таки призупинити її. Про дії "російських націоналістів" йдеться і в щоденникових записах Є. Чикаленка: він з правом дорадчого голосу також був причетний до комісії, яка розглядала справу по встановленню монумента Т. Шевченкові. У записі від 24 травня 1910 року Є. Чикаленко писав: "Савенко, а за ним і "Собрание націоналістів", вже почали похід проти пам'ятника Шевченкові, принаймні проти того, щоб його ставити в старім Києві, де, на їх думку, місце тільки пам'ятникам Олегові, Ользі та іншим князям київським, а Т. Шевченка рекомендують випхати кудись на окраїну мало чи не на Деміївку (нині район Московської площі – О. М.). Тепер такі часи, що можна сподіватись, що зовсім не дозволять ставити пам'ятника Шевченкові, бо "вокруг его имени объединяются все украиноманы-сепаратисты". <...> Савенко в "Киевлянине" надрукував Шевченкові вірші про „коронованих осіб" і виставив його лютим ворогом не тільки Росії, а „всего русского"... Звичайний читач „Киевлянина" знав досі, що Шевченко написав „Думи мої, думи мої" та „Кохайтесь, чернобриві" і прочеє „грає-воропає", тепер, з статті Савенка довідався, що Шевченко „необычайно дерзко кошунствовал в своих стихотворениях" і що такому „дерзкому мазепинцу" „непозволительно ставить памятник, да еще вблизи русских древнейших святынь", як висловлюється „землячок" Савенко" [12, 97]. А. Савенко "називав у пресі Шевченка другорядним поетом, який писав на місцевому діалекті, тому ставити пам'ятник такому поетові, не маючи у Києві пам'ятників княгині Ользі, Ярославу Мудрому та Володимирі Мономаху означало б не що інше, як демонстрацію ідей українофільства серед найширших мас громадськості" [9]. За сприяння членів "Київського клубу російських

націоналістів", міських та урядових органів влади пам'ятник княгині Ользі було вирішено встановити першочергово, причому на тому місці, де планувалося звести монумент Шевченкові. У 1911 р. площа Михайлівська була прикрашена пам'ятником княгині Ользі.

Не випадково у своїх публікаціях С. Єфремов висвітлював проблему з місцем розташування пам'ятника Т. Шевченкові, яка на той час спричиняла чимало дискусій як серед представників громадськості, так і урядових кіл. Серед пропонуванних місць були такі: Золотоворітський сквер, площа перед Оперним театром, ріг вулиці Пушкінської та Бібіковського бульвару, Бессарабська площа, Караваєвська площа (нині площа Льва Тостого), Михайлівська площа, територія перед нинішнім Національним художнім музеєм [10]. Проте зупинитися на котромусь із цих варіантів було дуже важко, оскільки суперечки навколо місця встановлення пам'ятника Т. Шевченкові були позначені значними розбіжностями поглядів та переконань різних верств населення міста Києва. Саме це стало "предметом тривалої боротьби та полеміки" [11, 541]. Свідченням дискусії може слугувати одне зі звернень мешканців міста від 18 березня 1911 року проти рішення Київської міської думи стосовно відведення місця для монумента поетові на розі Великої Васильківської, Караваєвської і Пушкінської вулиць [11, 200]. "Протестуємо ми головним чином ось через віщо: обране місце далеко від центру города і якраз в тій торговій непривітній частині його, де пам'ятника не побачить ніхто з тих селян, що прибувають до Києва кожного свята, це одно, – пишуть мешканці Києва, – а вдруге – те місце занадто мале, і великий рух трамвайних вагонів, екіпажів, ломовиків з товарного вокзалу завше буде заважати спокійному огляданню пам'ятника" [11, 201]. Такі звернення-протести були непоодинокі, що й зумовило довготривалий процес вибору місця для пам'ятника Т. Шевченкові. У Галичині теж переймалися цим питанням. О. Барвінський у публікації "Проекти Шевченкового пам'ятника", наприклад, міркує, що обране місце під пам'ятник не таке вже невдале, бо "Київ росте й підноситься, отже можна сподіватися, що й Караваєвська площа незабаром стане одною з кращих, особливо коли на ній пишатиметься монумент Тараса Шевченка. Таким чином і та точка представляла би ся не найгірше" [1, 1].

Окрім вибору місця для встановлення монумента, існувала й інша проблема: який саме вигляд матиме скульптурне зображення. Щоб частково її розв'язати, у 1909 році було оголошено міжнародний конкурс на кращий проект пам'ятника Т. Шевченкові. До складу журі увійшли відомі письменники, художники, скульптори, діячі мистецтв (М. Коцюбинський, Б. Грінченко, М. Пимоненко, І. Іжакевич, М. Лисенко). Оскільки перший тур конкурсу був невдалим (журі розглянуло понад 60 проектів, однак жоден не

вдовольняв вимогам, не відповідав образів Т. Шевченка), до 1913 року було проведено ще три конкурси, які також не принесли бажаного результату. Є. Чикаленко неодноразово на сторінках свого щоденника висловлювався стосовно результатів конкурсів. Приміром, у записі від 24 травня 1910 року автор з розчаруванням розмірковує: "Вчора ходив у міську думу оглядати проекти пам'ятника Т. Г. Шевченкові. Справді, жодного нема такого, на якому можна було б спинитись і сказати – оцей можна поставити. <...> Один француз, наприклад, виставив Шевченка з гостренькою борідкою і проділом на голові, з пишною шевелюрою, а другий, теж заграничний скульптор, виліпив Шевченка в циліндрі, у смокінгу, з тросточкою в руках. Деякі проекти зроблені, очевидно, простими гончарями. А шкода, що нема підходящого проекту, що не можна вже тепер приступити до будування пам'ятника, бо хто знає, що буде далі" [12, 96]. Протягом чотирьох конкурсів було розглянуто майже 160 проектів, серед яких найбільш вдалими, за згодою членів журі, був проект італійського скульптора Антоніо Шіортіно. Справді, і О. Барвінський пише, що серед запропонованих скульптур на увагу заслуговували лише дві роботи, "а саме, проект Гаврилка¹⁰ з першого і Шіюртіного (Шіюртіно. – О. М.) з останнього конкурсу" [1, 1]. Галичанин відзначає: "Дивуватися треба, що чужинець так близько відчув характер Шевченкової пісні і дав проект, в котрім єсть щось українського, не тільки в одягах і типах, але в руху осіб, довільности композиції, в свобіднім, широком уґрупованю, навіть в тім, що цілість все ж така дає ідею української могили, в котрій вирізьблена постать поета і героїв з его творів" [1, 12]. Проте запропонованій скульптурі А. Шіюртіно так і не судилося втілитися у життя. Події Першої світової війни призупинили справу зі спорудженням пам'ятника Т. Шевченкові й відкладено її було на невизначений термін. З приходом радянської влади у 20-х рр. XX століття справу зі встановленням пам'ятника Т. Шевченкові "згадали"; врешті-решт її було доведено до логічного завершення. У 1939 році у парку навпроти Київського університету вже заходами більшовиків з'явився довгоочікуваний монумент поетові за проектом скульптора М. Манізера.

Проблему спорудження пам'ятника Т. Шевченкові слід розглядати, за Єфремовим, в іншому ракурсі: як мірило рівня

¹⁰ Михайло Гаврилко(1882–1920) – український художник, скульптор. Брав участь у конкурсі проектів пам'ятника Т. Шевченкові. У 1911 році конкурсне журі відзначило роботи Михайла Гаврилка та Федора Балавенського. Однак проект М. Гаврилка був відхилений, так і не втілюючись у життя. Виявився занадто складним в ідейному плані, а з іншого боку його виконання вимагало значних коштів. Згодом проект Гаврилка переходить у приватні руки й стає власністю судді з Болехова, доктора Гриця Лучаківського.

духовності українського суспільства. Зосереджуючи увагу на символічності самого монумента, С. Єфремов твердив, "що не Шевченкові тільки пам'ятника оце тепер ми ставимо – собі самим, культурності своїй ставимо пам'ятника..." [5, 2]. Найперше, де "народжуються" пам'ятники – у людських серцях, згодом вони "перетворюються звичайно в пам'ятники матеріальні, „незле тихе слово" різьбиться на мармурі, виливається в бронзі" [5, 2]. Початкове осмислення ролі й значення пам'ятника на рівні духовному, як ознака культурної зрілості, в розумінні С. Єфремова, й визначало темпи, з якими йшла підготовка монумента Т. Шевченкові до спорудження. На жаль, завдяки особам типу згадуваних у С. Єфремова Савенка та подібних багато українців вже почали втрачати надію на появу довгоочікуваного пам'ятника. За С. Єфремовим, найперше пам'ятник поету стояв і "міцно стоїть у серцях людських" [5, с. 2]. Глибоко переймаючись справою пам'ятника Т. Шевченкові, С. Єфремов, не стримуючи емоцій, у своїх замітках закликав суспільство жодним чином не одступитися від запланованої ідеї, яка має право на достойне втілення в життя. "Прийшла пора Україні виявити себе перед цілим світом, – писав С. Єфремов, – самій собі видати атестат культурної зрілості. І сором великий упав би на голову нашу – не того чи іншого з нас зокрема, а, скажу так, на всенародну голову, коли б ми осталися винними перед нашим найбільшим поетом. Не підняти нам тоді очей перед цілим культурним світом, що вміє шанувати великих людей своїх і перед тим, як прийняти нас в велику сім'ю культурних націй, запитає: а чим ви свою культурність виявили? Де ваші великі люди, що збагачили вселюдську скарбницю ідейного надбання? Де ваші пам'ятники, якими одзначено вашу участь у вселюдському житті?

*Подбайте ж про достойну відповідь, щоб люди не знали,
...що ви за орли,*

І не покивали б на вас головою" [5, с. 2].

Все, що стосується постаті Т. Шевченка, позначене певною символічністю та багатозначністю. "Сумна" історія з пам'ятником Т. Шевченкові, як і зі святкуванням його роковин та опорядженням могили поета, – "нагадує власне життя великого Кобзаря України" [5, с. 2]. Всі ці три тісно пов'язані між собою справи функціонально, образно завжди виконували державотворчу роль. Попри те, що вирішальну роль у першій третині, як і протягом XX століття, відігравав непередбачуваний політичний устрій, який різко змінив хід подій в економічному, суспільному та культурному житті країни, – українцям вдалося зберегти Шевченкові ідеї у своїх серцях й активно продовжувати популяризувати творчість поета. І те, що нині, не тільки в кожному обласному центрі, у сотнях міст та окремих сіл України встановлені пам'ятники Т. Шевченкові, але й у понад 40

країнах світу, свідчить і про велич поета, і про великий внесок української громадськості у гідне вшанування пам'яті одного з найбільших поетів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барвінський О. *Проекти Шевченкового пам'ятника* / О. Барвінський // *Руслан*. – 1914. – Ч. 66. – С. 1–2.
2. Барвінський О. *Шевченкові роковини* / О. Барвінський // *Руслан*. – 1909. – Ч. 38. – С. 1–2.
3. Єфремов С. Д. *Савенко в сливах* / С. Єфремов // *Рада*. – 1908. – Ч. 100. – С. 1–2.
4. Єфремов С. *Пам'ятник Шевченкові і київські Пузирі* / С. Єфремов // *Рада*. – 1907. – Ч. 261 – С. 1.
5. Єфремов С. *Про пам'ятник Шевченкові* / С. Єфремов // *Рада*. – 1908. – Ч. 63. – С. 2.
6. Єфремов С. *Статуя і барельєф Шевченка* / С. Єфремов // *ЛНВ*. – 1899. – Т. VIII. – Річник II. – С. 188.
7. Єфремов С. *Шевченкознавчі студії* / С. Єфремов / [передм. Е. С. Соловей; упор. О. В. Меленчук]. – К.: Україна, 2008. – 368 с.
8. *Наддніпрянська Україна в 1907 – 1914 рр. Земельна реформа П. Столипіна* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://udec.ntukpi.kiev.ua/lspace/history-ukr_9/schedule.nsf/
9. *Наростання українсько-російських суперечностей у мікрореволюційний період* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,73/id,584/
10. *Пам'ятник Тарасові Шевченку* [Електронний ресурс] // Вікіпедія (Вільна енциклопедія). – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Пам'ятник_Тарасу_Шевченку_\(Київ\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Пам'ятник_Тарасу_Шевченку_(Київ))
11. *Тарас Шевченко: документи і матеріали 1814–1963* / [відп. ред. С. Д. Пількевич; упор. І. Л. Бутич, Я. Р. Шашкевич та ін.]. – К.: Держ. вид-во політичної літератури УРСР, 1963. – 565 с.: іл.
12. *Чикаленко Є. Щоденник (1907 – 1917): у 2 т.* / Є. Чикаленко / [ред. І. Давидко]. – Т. 1. – К.: Темпора, 2004. – 428 с.: іл.

Надійшла до редколегії 11.03.14

Меленчук О.

История сооружения памятника Т. Шевченко в Киеве в публикациях С. Ефремова

В статье сосредоточено внимание на популяризаторской деятельности С. Ефремова в области шевченковедения, в частности проанализированы публикации исследователя, посвященные проблеме сооружения памятника Т. Шевченко в Киеве. Выявлено, в публицистических материалах литературовед освещает вопросы деятельности комиссии по сооружению памятника Т. Шевченко в Киеве, сбора средств, выбора места расположения монумента, внешнего вида скульптурного изображения и т. п. Выяснено, проблему сооружения памятника Т. Шевченко С. Ефремов определял как мерило уровня духовности украинского общества.

Ключевые слова: Памятник, скульптор, проект, комиссия, годовщина, конкурс, бронзовый.

Melenchuk O.

The history of the construction of the monument to T. Shevchenko in Kyiv outlined in S. Yefremov's works

This paper focuses on the promotional activities Yefremov in Shevchenko, including researchers analyzed publications devoted to the problem of building a monument to Taras Shevchenko in Kiev. Found in literary nonfiction materials highlighting the issues of the commission on the construction of the monument to Taras Shevchenko in Kiev, fundraising, selecting the location of the monument, exterior sculptural images and more. It was established problem monument to T. Shevchenko S. Yefremov defined as a measure of spirituality Ukrainian society.

Keywords: monument, sculptor, design, commission, anniversary, beauty, bronze.